

Hayır Ama Yetmez¹

2010'daki referandumda tüm olumsuzluk ve eksikliklere rağmen olumlu görülüp desteklenen tavırdan sonra yıllar geçti. Ancak bazıları özellikle kendilerine ilişkin en küçük bir özelleştirme yapmadan 'Yetmez ama evet' diyenlere olan düşmanlıklarından vazgeçmedi. Bu konuda o kadar şey söylendi ve öyle boyutlara taşındı ki bir süre sonra kimin ne dediği ve nasıl tavır aldığı üzerine değil de kalubeladan beri zaten bilinen bir husumet geleneğine dönüştü. Bilmem kaç nesildir süren kan davasının aşiretler arasında sürdürülmesi gibi bir şeye benzemekte daha çok. Sırası geldiğinde karşı aşiretten birini düşürme hesabıyla olayın neden ve nasıl kaynaklandığını araştırmanın göz ardı edildiği bir durum gibi.

Bunun üzerine gidenler ve temcit pilavı gibi sürekli güncel tutanların neredeyse tek dayanağı, *Tayyip Erdoğan* (1954) destekçiliği söyleminden öte bir şey değil. İşin ilginç, özellikle 'Yetmez ama evet' diyen çevrenin *Erdoğan*'la hiçbir anlamda anlaşmaları mümkün olmamasıdır. Siyasi görüş, özgürlük anlayışı, yaşam tarzı, dine bakışları itibarıyla ne önceleri ne de daha sonra ortak bir zeminleri bulunmaktadır.

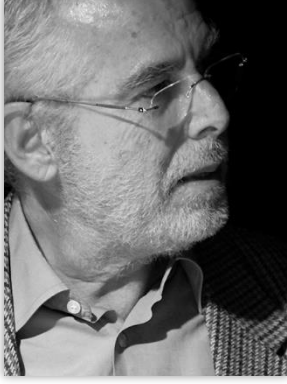

Recep Tayyip Erdoğan

Gelişmelerin yol açtığı olumsuzlukların insan ruhunda ciddi tahribatlara neden olduğu bilinir. Kuşkusuz *AKP* hükümetlerinin özellikle *Tayyip Erdoğan*'la simgeleşen süreçte vardığı nokta sadece koca bir olumsuzluklar yumağına dönüştü. Oradan hareketle de 'yeminli *Erdoğan* düşmanları' kendilerinin ne denli haklı olduklarını ispat etmiş olmanın mutluluğuyla haykırmaktalar: »Biz biliyorduk. Dememiş miydik?« Çünkü Türkiye'yi bu duruma sokan ve bundan sorumlu tutulması gereken çevre 'Yetmez ama evet' diyenler olarak halen baş düşman gibi algılanmakta. Oysa bu arada birkaç seçim geçti ve hepsinde *AKP* birinci parti oldu. Her ne kadar oy oranı düşse de sonuç böyle. Ancak göz ardı edilen ise 'Yetmez ama evet' diyenlerin bu seçimlerin tümünde *Erdoğan* ve *AKP* karşıtı tavır almaları oldu/olmakta. Yani *AKP*'ye seçimi kazandıran ortalama %50 seçmen değil de bu 'hain' ve en iyi ihtimalle %1'lik acayip bir güce sahip olan 'Yetmez ama evet' çevresidir halen.

Burada da artık nereye vardığı bile takip edilemeyen bu tartışmayı yeniden yapmak niyetinde değilim. Sadece ilgili okuyucular için içeriğine katıldığım ve gerekçelerin ayrıntılı olarak sıralandığı iki makaleye göz atmalarını öneririm. *Baskın Oran*'ın (1945) söz konusu referandumdan sonra halen aynı hararetle gerçekleştirilen saldırılara son bir cevap niteliğinde yazdığı '[Yetmez Ama Evet](#)' Meselesi... Maddeleri Öğreniyoruz

¹ Bu yazı ilk kez Ocak 2017'de yayınlandı.

Baskın Oran

(15.08.2014)² ve [Maddelerden Sonra, İşin Felsefesine Gelelim](#) (22.08.2014)³ adlı makaleleri incelenebilir.

Bütün bunlardan sonra epeydir gündemde olan yeni bir referandum geldi çattı. 16 Nisan 2017 tarihinde gerçekleştirilecek Anayasa değişikliği ve Cumhurbaşkanının olağanüstü yetkilerle donatılmak istendiği referandum toplumu meşgul etmeye başladı.

Asıl konuya girmeden önce Türkiye’de, son dönemlerde fazlasıyla popüler tutulan referandum edebiyatına değinmek istiyorum. *AKP* hükümetleri ilk dönemlerinde henüz yeterince kendi ağını oluşturamamış ve devlet

kadrolarını yeniden yapılandıramamışken birçok bakımdan tedirginlik yaşamaktaydı. Buna bağlı olarak da yukarıdan aşağıya devlet desteğini sağlayamadığı hassas dönemlerde tabandaki gücünü harekete geçirerek demokratik söylemlere başvurmaktaydı.

Özellikle 2008’de açılan [AKP’yi kapatma davası](#)⁴ döneminde demokratik söylemler öne çıkarılmıştı. (Burada hangi amaçla olursa olsun demokratik bir söyleme karşı çıkmanın doğru olmadığını da vurgulamak gerekir.) Zaten 2007’de anayasa konusunda yapılmış ilk referandumda neredeyse %69 oranına ulaşılmıştı. Sanırım devletin klasik savunucuları bu sonuçtan da ürkmüş olmalıydılar. Çünkü Cumhuriyet döneminde önemli sorunları halka sormak gibi bir gelenek ve cesaret hiç olmamıştı. Tek referandum 12 Eylül sonrasında *Kenan Evren*’in (1917-2015) yeni Anayasa ve kendini onaylatmasıydı. Ama onun ne denli (anti)demokratik olduğu üzerine durmaya gerek yok.

Kenan Evren

Birkaç paragraflık bu girişten sonra 16 Nisan 2017’deki referandumda neden ‘Hayır ama yetmez’ tarafında durduğumu açıklamaya çalışacağım. Tabii lafı kısa tutmayı pek beceremediğimi de bilerek biraz daha gerilerden başlayacağım.

² İlgili bağlantı için bkz.: <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/baskin-oran/yetmez-ama-evet-meselesi-maddeleri-ogreniyoruz-1206882/>

³ İlgili bağlantı için bkz.: <http://www.radikal.com.tr/yazarlar/baskin-oran/maddelerden-sonra-isin-felsefesine-gelelim-1208173/>

⁴ İlgili bağlantı için bkz.:

https://tr.wikipedia.org/wiki/Adalet_ve_Kalk%C4%B1ma_Partisinin_kapat%C4%B1ma_davas%C4%B1

Bir insan veya politik çevre herhangi bir nedenden dolayı, dünya görüşü itibariyle çok farklı kesimlerle belirli zamanlarda aynı şeyleri söyleyebilir. Ancak aynı ya da birbirinden farklı ortamlarda benzer tavır almaları onların ortak ve sonsuz birlikteliğin akdi olarak nitelendirilemez.

Turgut Özal

Son 30-35 senelik dönemde geçen bir örnekle açıklamaya çalışayım. 12 Eylül sonrasında yapılan seçimlerde hükümeti ANAP kurmuştu ve kendisi açısından potansiyel muhalefet olabilecek eski siyasi parti liderlerinin yeniden siyasete dönmelerini engellemek istiyordu. Söz konusu yasağı 12 Eylül generalleri getirmiş ancak demokratik bir seçimle iktidara geldiklerine vurgu yapan Turgut Özal (1927-1993) antidemokratik bir yasayı aynı hararetle savunmaktaydı. Ancak toplumdaki muhalefetin etkisiyle 1987’de yapılan referandumla Süleyman Demirel (1924-2015), Bülent Ecevit (1925-2006), Necmettin Erbakan (1926-2011) ve Alparslan Türkeş (1917-1997) yeniden siyasete döndü. Benim

herhangi bir oy verme durumum vs. söz konusu değildi ama düşüncem bu tür yasakların demokrasi açısından anlaşılır bir yanı olmadığı ve kaldırılması gerektiği yönündeydi. Soru şu: 1960’lı yıllardan sonra Türkiye’yi kaç kez batırma eşiğine getirmiş bu siyasi parti liderlerine ilişkin yasakların kaldırılmasını istemekte onlar arasında ne tür bir siyasi ortaklık olabilirdi?

Demirel

Ecevit

Erbakan

Türkeş

2010’daki ‘Yetmez ama evet’ bölümünü artık geçelim. Söylenecek her şey sadece tekrar olacaktır.

Gelelim bugüne. Söz konusu 2017 referandumunda başkanlık sistemine karşı çıkan çeşitli çevreler bulunmakta. CHP, HDP, MHP’nin bir bölümü, SP, birçok başka politik ve farklı grup. Hatta (eğer basında yer alan bilgiler doğruysa) AKP seçmeninden bir kısım bu referandumda AKP ve Tayyip Erdoğan’ın karşısında görünüyor.

Şimdi tersten bir kıyaslamaya başvurayım. Referandumda ‘hayır’ diyecek olan veya diyen bu çevrelerin hangisi hangisinden oluyor? Önceki

tecrübeler itibariyle *CHP* ve *MHP* arasında ortak bir tavır alınması şaşırtıcı olmazdı ama ötekiler nasıl bir arada izah edilecek?

‘Yetmez ama evet’ diyen küçük çevreyi her şeyin sorumlusu ilan eden mantıkla bakınca iş kolay. Hepsinin ortaklığından söz edilebilir. Ancak sosyolojide işler böyle izah edilmiyor.

Zaten bu tuhaf tanımlama ve neredeyse tüm zamanların sorumluluğunu bir günah keçisine yüklemeye saplantısıyla uğraşmayacağım. Asıl değinmek istediğim konu neden ‘Hayır ama yetmez’ denmesi gerektiğidir.

Bir ülkenin başkanlık sistemi veya başka türlü yönetilmesi tek başına bir anlam ifade etmez. Birçok Batı ülkesinde birbirinden farklı yönetim biçimleri bulunmaktadır. ABD en bilineni ve orada seçilen başkanın çok yetkili ve her şeyi tek başına yönettiği izlenimi bulunmaktadır. Haliyle doğru değildir. Parlamenter sistem ikili bir yapı üzerine kurulu olduğundan birbirini denetleyen veya gerekirse frenleyen bir işleve sahiptir.

Fransa’da, başbakanlığı da olan bir başkanlık sistemi vardır. Almanya’da işleyiş daha da farklıdır. Türkiye’nin daha çok *12 Eylül* öncesine benzer. Cumhurbaşkanı ağırlıkla devletin protokolünü temsil eder ve yönetime doğrudan karışmaz. Ama bunun yanında eyalet parlamenterleri ve onların üst birimi vardır -ki bu da kısmen ABD’dekine benzer ve bu biçimiyle Avrupa’daki özgün örneklerden biridir. Özetle bir ülkenin başkanlık sistemiyle yönetilip yönetilmediği o ülkenin demokrasisiyle ilişkisini ille de olumlu veya olumsuz etkilemez, daha doğrusu belirleyici değildir.

Bu anlamıyla Türkiye’de başkanlık sisteminin olup olmaması önemli bir durum değildir. Başkanlıkla uygulanan antidemokratik bir sistemle başkanlık olmadan uygulanan antidemokratik sistem arasında bir fark olduğunu tartışmanın anlamı yok. İlk elde önemli olan başkanlığa geçiş değil, söz konusu başkanlığın hangi yetkilerle donatılmak istendiğidir. İşte asıl tehlike burada başlamaktadır. Olmayan demokrasinin tümüyle devre dışı kalmasıyla aynı anlama gelecek bu (muhtemel) geçiş büyük sorunlara yol açacaktır. Zaten *Tayyip Erdoğan*’ın da bütün bu uygulamaları hayata geçirmesi tarihin tekerrürü gibi bir çağrışım yapmaktadır.

Bu tekerrür birkaç dalda ve fazlasıyla benzerlik göstermektedir. Onun için bunları farklı boyutlarda ele almak gerekir.

Hatırlanacağı gibi *Tayyip Erdoğan* Cumhurbaşkanı seçildikten sonra çeşitli konuşmalarında *Hitler*’e (1889-1945) göndermeler yaparak, onun yöntemlerine ilişkin bazı konulara değinmişti. Bu benzerliği tekrar hatırlamaya çalışalım.

Adolf Hitler

1933'teki seçimler öncesinde, Nazilerin oldukça hesaplı ve bilinçli propagandasıyla ürküttüğü sosyal demokratların komünistlerle ortak tavır almaktan kaçınmaları nedeniyle aradan sıyrılan NSDAP⁵ iktidara geldi ve *Adolf Hitler* başbakan/şansölye oldu. Hemen 3 ay sonra işe koyuldu ve ilk yasaları çıkarmaya başladı. 22 Mart 1933'te ilk toplama kampı (Münih yakınlarındaki Dachau) inşa edildi. 7 Nisan 1933'te Yahudilerin memur olmaları yasaklandı. 10 Mayıs 1933'te meşhur kitap yakılması kampanyası başlatıldı. 4 Ağustos 1933'te Nürnberg'de Yahudilerin kamuya açık yüzme havuzlarına girmeleri yasaklandı. (Sonra devamı geldi.) 4 Ekim 1933'te Yahudilere ilişkin basın eşitliği kaldırıldı ve gazetecilik yapmaları yasaklandı.⁶ Bunlar sadece 6 aylık sürede gerçekleşenler. Aradan geçen kısa sürede *Hitler* temel örgütlenmesini tamamlamış ve bütün yetkileri elinde toplamıştı.⁷

NSDAP Amblemi

Ertesi yıl Cumhurbaşkanı *Paul von Hindenburg*'un (1847-1934) ölümünden yaklaşık 2 hafta sonra (19.08.1934) bir referandum gerçekleştirildi. *Hitler* zaten yasadışı bir biçimde ve pratik olarak kullanmaya başladığı tüm yetkileri bu ölüm olayını fırsat bilerek referandumda 'yasal' hale getirdi. Böylelikle Cumhurbaşkanı ve Başbakanlık birleştirilmiş ve tüm yetkiler *Hitler*'e aktarılmış oldu. *Hitler*, *Führer*⁸ ve *Reichskanzler*⁹ unvanlarını aldı. 'Ja dem Führer'¹⁰ işte böyle bir dönemin sloganıydı.

Paul von Hindenburg

Bu referandumun hazırlanma süreci ve işleyişi de oldukça ilginçtir. Örneğin o zamanki Almanya'nın (Drittes Reich¹¹) yurttaşları Yahudi ve Polonya kökenlilerin bu referandumda oy ver(e)memeleri için mümkün olan tüm yöntemlere başvuruldu. Bu durum da şimdiki Türkiye ve Kürdistan'da olup bitenlerle fazlasıyla benzeşmektedir. Güneydoğuda birçok şehrin yıkılması, binlerce ailenin (haliyle seçmenin) başka yerlere gitmesi ve büyük ölçüde kayıtlarının olmaması, sandık taşıma gibi tuhaf bir uygulamaya gidilmesi yani önemli bir bölümünün oy kullanamayacağı kuşkusuz kaderin bir cilvesi olarak nitelendirilemez. Muhtemelen bunlar epey önceden hesaplanmıştı.

⁵ Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei: Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi.

⁶ Zaten sonraki dönemde normal gazetelerin bile Yahudilere satılmasına yasak getirildi.

⁷ KHK'lar ile çeşitli şekillerde dışlanan/mağdur edilen binlerce insanın durumu bunun Türkiye'deki karşılığı gibi görünmektedir.

⁸ Führer: Önder, lider, başkan, reis.

⁹ Reichskanzler: Şansölye/başbakan.

¹⁰ Ja dem Führer: Führere (önder/lider) evet.

¹¹ Drittes Reich: Üçüncü İmparatorluk.

Ja dem Führer

Yalnız Değilsin Reis

Tayyip Erdoğan'ın, taraftarlarınca bir süredir *Reis* olarak adlandırılması bile *Führer* kavramıyla fazlasıyla benzerlik göstermektedir. Burada anlatmak istediğim *Hitler* ile *Erdoğan* ideolojik olarak birbirlerine benzeyip bezmemeleri değil, uygulamadaki yöntemlerin birbirini çağrıştırmasıdır.

Şimdi konuyu Batı ülkelerindeki yönetimlere, oradan Türkiye'ye getirelim. Batı ülkelerinde değişik yönetim biçimleri bulunmaktadır. Resmi olarak farklı adlandırılırsalar da hepsinin temeli demokrasi üzerine şekillenmiştir. Örneğin demokrasinin en iyi uygulandığı ülkelerin birçoğunda 'resmi' olarak halen monarşi hakimdir. Büyük Britanya'dan Japonya'ya, Hollanda'dan İsveç'e, İspanya'dan Belçika'ya monarşi halen resmi olarak geçerlidir. Ayrıca Almanya, Fransa, ABD, İtalya gibi monarşilerle bağlantısı olmayan ülkeler bulunmaktadır. Ancak bunların bütününde demokrasi/parlamente sistem iyi işlemektedir. Her birinde de kendi içinde farklı işleyiş biçimleri bulunmaktadır. Örneğin ABD veya Almanya'daki eyalet sistemleri her şeyin bir merkezde toplanmasının alternatifi olarak değerlendirilebilir.¹²

Türkiye'de hiçbir dönem demokrasi tam olarak işlemedi. Kurumlarıyla, anlayışıyla neredeyse her soluk alışması bile devlet denetledi, denetlemektedir. Temel olarak her şeyin, en küçük birimde alınacak kararların bile merkezi olarak belirlenmesi üzerine kurulu denetimci gerçek demokrasiden uzak bir parlamente sistem var oldu. Zaten Türkiye Cumhuriyeti kurulduğundan bu yana benzer anayasalarla ve yasalarla yönetildi. İnsanların inancından nasıl giyineceklerine kadar her şeyi devlet belirledi. Bundan dolayı da sorunlar iyice büyüyerek kangrene dönüştü.

Oysa demokrasi, her kararın en ücra köşelerden başlayarak ortak bir şekilde alınması ve uygulanması üzerine kurulduğunda kalıcılaşır. Bu anlamda da sözün merkezden söylenmesi ve uygulanmaya çalışılması değil, yerelin temel alınarak gücün paylaşılması ve böylelikle daha yayılmış ve genişlemiş ortak bir güce dönüşmesi önemlidir. 1920 Anayasası bir ölçüde buna uygunken ve belki de Türkiye'nin önünü açarak yaşanan sorunları en aza indirebilecek bir işleyişe dönüşebilecekken 1924'te yapılan değişikliklerle bugünlere yakın bir Anayasa ortaya çıktı.

¹² 12 Eylül 1980'deki darbeye kadar Türkiye'de yürürlükte olan Parlamento ve Senato da benzer bir işleve sahipti.

Ondan sonra da özellikle darbe dönemlerinde başta olmak üzere sürekli değiştirdi. *12 Eylül* ile de en beter haline ulaştı. Artık orasını burasını değiştirmekle bir anayasa yapı(a)mayacağı anlaşılmış durumda. Onun için tüm halkın katılımıyla, ortak değerler kadar bireysel ve bölgesel gerçekliklerin göz ardı edilmeden ve tüm hakların temel alınması üzerine kurulmayan bir anayasanın sürekli sorun yaratması kaçınılmazdır.

İşte 'Hayır ama yetmez' derken, şu an var olan anayasanın ve yönetim biçiminin temelden sorunlu olduğuna vurgu yaparak, söz konusu referandumla istenenin daha da berbat bir şey olacağını kastetmekteyim. Özetle, buradaki 'hayır' ehven-i şer olarak kabul edilebilir. Ama yeterli değildir.

Osmanlıdan beri insanlar öyle bir açmaza sokulmuş ki, bazen küçük bir olumluluk bile fazlasıyla değer bulmakta ve rıza göstermeyi zorunlu kılmaktadır. Çünkü yüzlerce yıldır bu gelenekle yaşamının verdiği kanıksamayla çoğu zaman köktenci bir istem asla gerçekleşecek gibi görünmemektedir. Özellikle sol söylemler her şeyi bu radikallikle izah etmeye çalıştığından (her zaman haksız değil) genellikle marjinal kalmakta ve toplumda yeterli destek alamamaktadır. Çoğu da sol söyleme sahip kesimler, her çözümü nihai amaçla ilişkilendirip işin içinden çıkmaya çalışmaktadır.

Türkiye'nin kuruluşundan beri dinin devlet eliyle örgütlenmesi ve belli bir seviyenin üstünde söz sahibi olmamasına özen gösterilmiştir. Ancak artık gelinen aşamada iş çıkırından çıkmış ve dinci söylemleri merkeze oturtan politik örgütlenmeler devletin üst kademelerine yerleşmiş ve sistemin kökünden yıkıldığı gibi bir izlenip oluşmuştur. Oysa İslamın özündeki şeriatın klasik anlamıyla artık uygulanması mümkün değildi. Bundan sonra da olmayacak. Bununla anlatmaya çalıştığım, kendilerini İslamla bütünleştirmiş ve onun etrafında politika yapar gibi görünenlerin şeriat ruhuna mesafeli olduklarını öne çıkarmak değildir. Tam tersine şeriatın özündeki çağdışı ve antidemokratik birçok mantık bugünün insanında büyük benzerliklerle yer almaktadır. Ama klasik şeriatın yine de yerleşmeyeceğini düşünüyorum. Bunun nedeni de karşı muhalefetin gücü falan değil. Bu koşullarda insanların yaşam biçimi itibarıyla şeriata uygun davranışlara geri dönmeyeceği içindir. Burada kastettiğim kendilerini İslamla tanımlayan çevrenin kendisidir.

Kendini laik olarak adlandıran bir ülkenin din işlerini resmi olarak yürütmeye çalışması ve bu kurumun (Diyanet) bütçesinin eğitime ayrılanın çok üzerinde tutulmasının sonuçlarının bugünkünden başka olacağı düşünmek fazla naiflik olur. Özetle bu devlet kendini büyük ölçüde içten kemirecek varlığı neredeyse 100 yıl boyunca kendi eliyle besledi ve bu hale getirdi.

Bu inanç biçimiyle ilgisi olmayan, hiçbir gönül bağı bulunmayan insanlardan toplanan vergilerle inşa edilen camilerde gerçekleştirilen örgütlenmelerle Maraş'ta, Çorum'da, Sivas'ta insanların katledilmesindeki devlet desteği ortada. Yani sistemin bütününe yönelik bir kavrayış ve

çözüm önermeyen ufak tefek rötuş önerileri popülist hesaplardan öteye gitmeyecektir. Oysa sorun tam da bununla ilgilidir.

İşte 'Hayır ama yetmez' aynı zamanda bu işleyişin eleştirisidir.

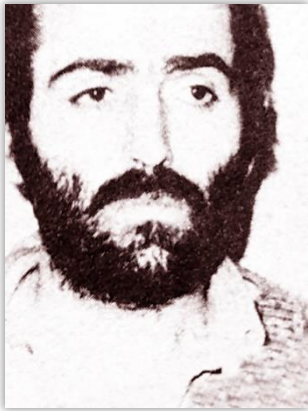
Şimdi bu katliamlardan söz etmişken biraz daha açayım. Bütün bu katliamların militanlığını *MHP*'liler yaptı. Muhtemelen yarın da benzer gelişmelerde aynı politik çevre yine gönüllü olacaktır.

İşin tuhaf tarafı *MHP*'lilerin de bir kesimi bu referandumda *Erdoğan* ve *AKP* karşısında duruyor.

Bu arada, *MHP*'lilerin olası bir diktatörlüğe karşı çıkmaları ve demokrasiden yana oldukları için 'hayır' dediklerini/diyeceklerini düşünmek de fazlasıyla geçmişten ders çıkarmamış olmak anlamına gelir. Hem *MHP*'nin varlık gerekçesi itibariyle böylesi rejimlere karşı çıkması mümkün olmaz. Bu zaten ideolojilerine/politik görüşlerine aykırıdır. Buradaki asıl sorun *MHP* çevresinden bu işe karşı çıkanların demokrasiyle bir bağlantısı olduğundan değil, bazı *MHP*'lilerin, partilerinin giderek *AKP* içinde eritilip ortadan kaldırılması ihtimaline olan itirazlarıdır.

Öyleyse bu durum benim gibi düşünen insanları hangi ölçüde *MHP*'yi desteklemek olarak açıklanacak? 'Yetmez ama evet' demiş olanların *AKP*'liliği dahil, kendilerine uydurulmayan sıfat kalmadı çünkü.

Geçtiğimiz günlerde bir yürüyüş oldu: Referandumda 'hayır' tarafında yer alanların yürüyüşü. Katılımın azlığı başka bir konu ama orada atılan sloganların içeriği fazlasıyla dikkate değerdi. Örneğin *Erdoğan*'ın başkan olmasına karşı sloganlar atılırken, 'Biji Serok Apo'¹³ gibi bir sloganın bunlara eklenmesi nasıl bir paradokstur acaba?

Mustafa Kaçaroglu

Karşı çıkılan şeyin özüne ve mantığına değil de, herhangi bir nedenle kendi tarafında olmadığı için muhalefet etmek işin aslını değiştirmekte, dahası içini boşaltmaktadır. Yazık ki toplumların genel eğilimi bu yöndedir. Bu durumu sadece bilinçsizlikle falan açıklamak yeterli değil. Çünkü aynı değerlendirmeyi aynı insanlar kendilerine ilişkin de yapmadıkları sürece bunun iyi niyetle vs. açıklanması mümkün değil. Zaten kendimi bildim bileli sol söylemin en büyük açmazlarından biri, her şeyi sadece karşısındakinin olumsuzluğu üzere açıklamaya çalışmasıdır. 1970'li yıllardaki sol örgütlerden birinin temsilcilerinden olan *Mustafa Kaçaroglu*'nun meşhur sözü belki de bunu en iyi

¹³ Biji Serok Apo: Yaşasın Başkan/Önder Apo.

özetler bir örnektir: »Kapitalizm kötüdür, sosyalizm iyidir. Harbi ol, canımı ye.«

Aslında sol, istediği şeyin ne olduğu üzerine kafa yormaktan hep uzak durdu. Bundan dolayı da birçok şeyi ya eksik anlatabildi ya da hiç anlatamadı. Bir adım sonrası da sol birbirine düşüp uğraşmaktan asıl tehlikeden büyük ölçüde uzaklaştı(rıldı).

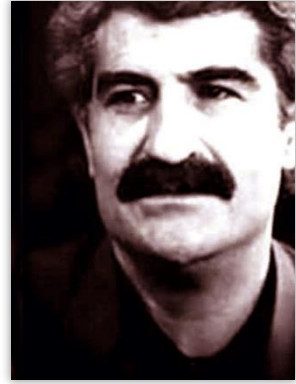
Özet olarak belirtmek istediğim iki ana mesele var. İnsanları aldıkları bir tavırdan dolayı hemen bir sınıflandırmaya sokup değerlendirmenin ne kadar kolay ve ucuz olduğudur. İnsanların böylesi kaba suçlamalardan önce bir kez, sadece bir kez kendi geçmişlerini ve aldıkları tavırları sorgulamalarını tavsiye etmekten başka bir şey gelmiyor elden.

Öteki ise asıl duruşumu ifade etmeye yarayan bir şey. Böylesi konularda her ne kadar bazen somut ve tek bir durum öne çıksa da geneli ve o durumu yaratan asıl nedeni göz ardı etmeden değerlendirme yapma gereğidir. Onun için çoğu zaman böylesi konularda yaptığım eleştiri ve aldığım tavır bir kişi veya partiyle sınırlı olmamaktadır. Ancak ne yazık ki insanlar çoğu zaman duymak istediklerini söyletmeye gayret etmekte ve ötesine geçmeyi asla istememektedir. Hele de kendilerini eleştirmek-tense 'uygun' birilerine saldırmak ve her şeyden sorumlu tutmak gibi bir gelenek varken.

Karşılıklı diyaloglar çoğu zaman, örneğin *Erdoğan*'ı yaratan aklın aslında gökten inmediği, bu topraklardaki politikanın ve insafsızlığın ürünü olduğunu, bunun için mümkün olduğunca işin kaynağına inmek gerektiği noktasında tıkanmaktadır. Bunun hem *Erdoğan* yanlıları hem de *Erdoğan* karşıtları açısından aynı düzeyde gerçekleştiğini söylemek mümkün.

Bu konuda geriye doğru bakınca birkaç ana nokta ortaya çıkmaktadır. Uzun geçmişte bu sistemi yaratan ve dincileri siyasi bir güç haline getirenin aslında devletin kendisi olduğu belirginleşmektedir. (Diyamet temelindeki laiklik meselesine yukarıda değinmiş-tim.)

Daha kısa geçmişe bakılınca ilk ipuçlarının 1980 sonrasında belirdiği anlaşılmaktadır. *Erdoğan 12 Eylül* sonrası askerlerin sol ve Kürt muhalefete karşı dincileri kullanma projesinin 'hesapsız' bir sonucuna dönüştü. Her ne kadar muhtıralarla vs. ayar verilmeye çalışılsa da işe yaramadı. Çünkü *Hasan Hüseyin*'in (1927-1984) bir şiirinde de belirttiği gibi »Kuyudan çıkan toprak aynı yere sığmaz,« denir.

Hasan Hüseyin Korkmazgil

Bu sorunları yaratan asıl neden incelenip bertaraf edilmeyince her zaman bir yenisi çıkacaktır. 'Hayır ama yetmez' ise özetin özetidir.